

RAZVOJ I TRADICIJA HRVATSKE POMORSKE FLOTE

UDK 629.12 (497.13)

Prethodno priopćenje

Sažetak

U ovom su radu prikazane razina i osobine pomorske flote Hrvatske. U odnosu prema mediteranskim zemljama, u posljednjih deset godina, osim Rumunjske i Hrvatska je najviše razvijala svoju pomorsku flotu. Ona je u periodu od 1981. do 1991. porasla s 1,6 milijuna BRT na 2,7 milijuna, ili oko 70%.

Ovdje su se otvorila neka značajna pitanja razvoja pomorstva. Budući da se danas u Hrvatskoj sve više razvija pomorska privreda, ona je velikim dijelom ovisna o trgovačkoj mornarici i o njezinoj kvaliteti. Istraživanja koja su prvi put izvršena i ovdje prikazana svojim rezultatima upućuju na tradiciju pomorstva kod nas. Tako razmatranje socijalnog porijekla pomoraca Dalmacije pokazuju da svaki šesti pomorac zapovjedničkog ili časničkog zvanja potječe iz pomoračke obitelji, dok je od takvih iz pomoćnog osoblja svaki trideseti. Jednako tako, prosječni je radni vijek pomorca kod nas proveden na brodu znatno veći nego je to u svijetu.

Ključni su pojmovi: rast pomorske flote Hrvatske, obrazovna struktura i tradicija pomorstva.

UVOD

Pitanjem razvoja Hrvatske pomorske flote zaokupljeno je sve više činitelja. Danas, nakon utemeljenja državnosti mogu se jasno očitovati pozitivne osobitosti pomorstva Republike Hrvatske. Otvorilo se više pitanja njezina razvoja, obrazovanja i tradicije.

Stoljećima je Hrvatska okrenuta moru i životno je s njim povezana. U pomorskoj privredi Hrvatske danas je zaposleno oko 16 000 osoba, a od toga polovicu čine pomorci. Brojna pitanja u razvoju hrvatskog pomorstva potaknula su njegovo istraživanje.¹

Rast pomorske flote

Osim toga što je svjetska pomorska flota u poslijeratnom razdoblju od 1948. do 1991. godine višestruko porasla, njezine osnovne osobine su oscilirajući rast s čestim, posebno od 1980. godine, stagnacijama ili padovima. Za razliku od svjetske pomorske flote, hrvatska bilježi stabilni i stalni rast.

Iako je šezdesetih godina hrvatska pomorska flota bila brojna (1961. godine 222 broda), tonaža (BRT) još joj je bila mala. Ona je 1961. godine iznosila 585 000 BRT i u svjetskoj pomorskoj floti sudjelovala je tad s 0,4%.

Danas, s tonažom od oko 2,7 milijuna BRT, hrvatska flota nalazi se na 37. mjestu u svijetu. Njezin udio u ukupnoj svjetskoj floti počevši od 1961. godine, kad je iznosio 0,4%, u 1991. znatno je poboljšan i iznosio je 0,6%. Iako se ovdje dani pokazatelji rasta hrvatske flote u odnosu prema svjetskoj mogu s velikom točnošću prihvatiti, preciznija usporedba bit će moguća kad međunarodne organizacije istim kriterijima kao i ostalu svjetsku flotu registriraju i hrvatsku.

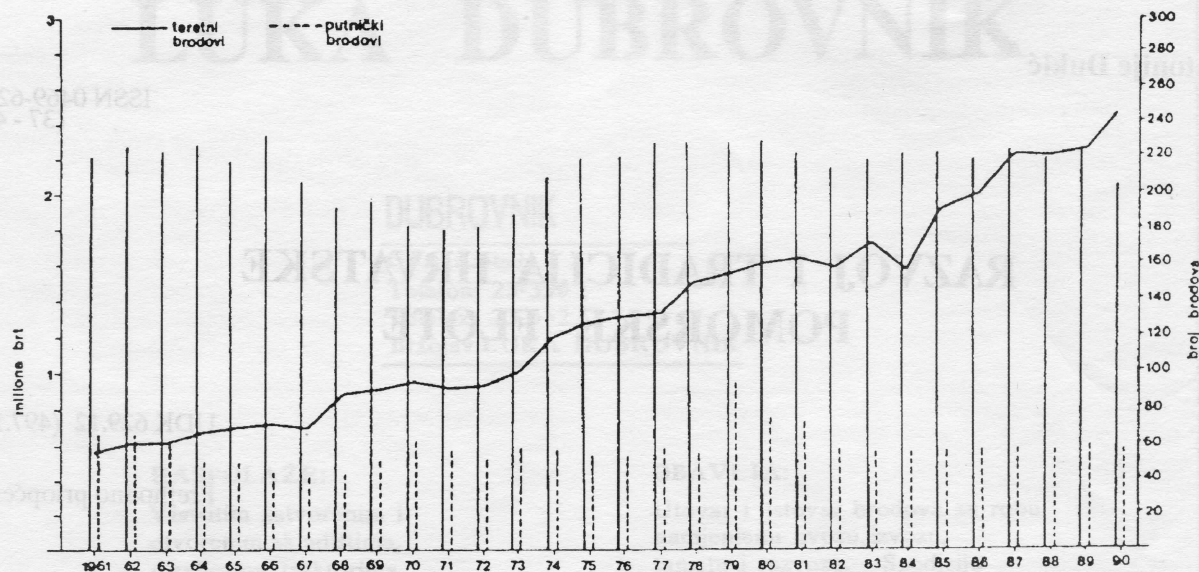
Prema informacijama koje su stigle iz Velike Britanije, Lloyd's Register of Shipping, najstarije i najuglednije klasifikacijsko društvo u svijetu, u svoj registar za 1992/93. godinu uvrstiti će sve brodove iz Upisa trgovačkog brodovlja Republike Hrvatske koji plove pod nacionalnom zastavom.²

Prema statističkim pokazateljima za zemlje na evropskom mediteranskom području, uključujući Hrvatsku, očito je da je Hrvatska flota uz Rumunjsku najviše jačala u posljednjih deset godina. Ona je u tom periodu tj. od

¹ Na Pomorskom fakultetu u Dubrovniku, u tijeku je izrada znanstvenog projekta "Aktualni problemi pomorskih profesija kod nas". Ovdje su prikazana socijalno-geografska istraživanja.

² "Privredni vjesnik", Temeljne odrednice gospodarskog razvoja, Zagreb 1992, 5.

* dr. Antonije Đukić
Pomorski fakultet Dubrovnik
Dubrovnik

Pregled rasta hrvatske flote od 1961. do 1991. godine. Na grafikonu je broj brodova trgovačke i putničke flote i njihova tonaža.

1981. do 1991. godine, porasla oko 70%. To je znatan rast i za očekivati je takav daljnji trend.

Zaposlenost u trgovačkoj mornarici

Polazeći od stope rasta ukupnog stanovništva, ukupne zaposlenosti u pomorskoj privredi Hrvatske, dobiva se uvid u strukturalne promjene tih kategorija.

PORAST ZAPOSLENOSTI U POMORSKOJ PRIVREDI HRVATSKE U ODNOSU PREMA UKUPNOM RASTU ZAPOSLENOSTI OD 1981. DO 1991. GODINE

	1981.	1991.	Stope rasta 1981/91.
Broj stanovnika	4 601 469	4 760 344	0,3
Ukupno zaposlenih	1 417 500	1 568 007	0,8
Zaposleni u pomorskoj privredi	13 700	15 200	1,2

Izvor: "SGH" - 1981. i 1991.

Stope rasta prikazane u tablici upućuju na opće trendove u prestrukturiranju stanovništva Hrvatske. Može se uočiti da zaposlenost u pomorskoj privredi znatno brže raste od prosječne stope.

Na osnovi rezultata istraživanja u domeni trgovačke mornarice može se zaključiti da oko 7 500 djelatnika, ili oko 50% ukupno zaposlenih u pomorskoj privredi, čine pomorci na hrvatskim brodovima. Može se napomenuti da na brodovima ostalih zemalja u svijetu danas plovi

oko 10 000 hrvatskih pomoraca, od kojih većina imaju stalno mjesto boravka u Hrvatskoj. Budući da praktički iz statističkih praćenja Državnog zavoda za statistiku nije moguće dobiti kvalifikacijsku strukturu pomoraca, bilo je prijeko da se ona ispita. Dobiveni rezultati prikazani su u tablici.

RELATIVNI POKAZATELJI STRUKTURE ZAPOSLENIH POMORACA U DALMACIJI PREMA STUPNJU OBRAZOVANJA 1991. GODINE

Kvalifikacija	Postotak
VŠS i VSS	22,3
SS	29,3
KV i VKV	28,0
NSS, NKV i PKV	20,4
Ukupno	100,0

Izvor: Anketno istraživanje

Kako se može vidjeti iz tablice, nešto više od jedne četvrtine pomoraca ima više, odnosno visoko obrazovanje (može se zanemariti visoko). Lako se uočava da na brodovima prevladavaju pomorci sa srednjom školom i obrtničkim zanimanjima. Oni ukupno sudjeluju s oko 60%. Ne mali udio, njih oko 20%, jesu zanimanja vezana za osnovno obrazovanje (NSS, NKV i PKV).

Jedan od značajnijih pokazatelja pomorskih profesija odnosi se na dužinu rada u tim zanimanjima. Poznato je da je prosjek provedenoga radnog vijeka pomoraca na brodovima u svijetu već duže vremena oko sedam godina.³ U Hrvatskoj, prema dosadašnjim rezultatima

³ Lloyd, Nautical Year Book, London 1990.

istraživanja, prosjek je oko 11 godina, ili oko 50% više od svjetskoga prosjeka. Ali, kad se izvrše dodatna istraživanja idućih nekoliko godina, moći će se govoriti o potpunijim rezultatima.

Socijalno podrijetlo pomoraca

Razmatranje socijalno podrijetla pomoraca jedna je od vrlo korisnih analiza. Iz nje proistječe više različitih spoznaja. Što se zapravo ovdje želi na osnovi nje postići? Ono najvažnije, a što je karakteristično za Dalmaciju stoljećima, jest, tradicija pomorske. Upravo je to bio najvažniji razlog da se pride istraživanju socijalnog podrijetla pomoraca.

POGLED STRUKTURE SOCIJALNOG PODRIJETLA POMORACA DALMACIJE NA BRODOVIMA HRVATSKE MORNARICE 1991. GODINE

Podrijetlo pomoraca	Postotak
Pomoračka obitelj	10,3
Stručnjaci i službenici	10,7
Radnička obitelj (zaposleni u turizmu, obrtničkim djelatnostima, tvornicama i sl.)	21,4
Poljoprivredna obitelj	40,2
Nepoznato	16,4
Ukupno	100,0

Izvor: Anketno istraživanje

Dobiveni podaci jasno ocrtavaju obiteljsku strukturu. Iako se, na prvi pogled, kad se analizira tablica, ne dobiva karakterističan dojam o pomorskoj tradiciji kod nas, ipak, kad se detaljnije promotri socijalno podrijetlo, stanje je nešto drukčije. Praktički svaki deveti pomorac je podrijetlom iz pomoračke obitelji. Gotovo je identična situacija kod pomoraca koji potječu iz stručnjačkih ili službeničkih obitelji, dok je radničko podrijetlo izrazitije. Tako je svaki peti pomorac radničkog podrijetla. Najkarakterističnija je pripadnost poljoprivrednim obiteljima. Gotovo je svaki drugi ili treći pomorac podrijetlom sa sela, ali većina njih danas živi izvan roditeljskog doma.

U daljnjem istraživanju i razradi pomoračke tradicije bilo je prijeko potrebno izvršiti selektivnu analizu prema zanimanjima, odnosno prema kvalifikaciji ili stupnju stručnog obrazovanja. Prvi rezultati dobiveni pokazuje visoki koeficijent varijacije ($V=65$), što znači da se socijalno podrijetlo pomoraca koji potječu iz pomoračkih obitelji znatno razlikuje od njihova posla na brodu.

Najveća relativna zastupljenost pomoraca iz pomoračke obitelji je u zapovjedničkom i časničkom kadru. Tako je svaki šesti pomorac zapovjedničkog ili časničkog zvanja podrijetlom iz pomoračke obitelji. Međutim, za pomoćno osoblje dobiveni rezultati pokazuju sasvim drukčiju sliku. Tako je svaki trideseti pomorac koji obavlja pomoćne poslove na brodu iz pomoračke obitelji.

ZAKLJUČAK

O Hrvatskoj danas se može govoriti kao i o svakoj zemlji koja ima pomorsku tradiciju. Pitanje daljnjeg razvoja pomorske flote i promicanje ove tradicije ovisno je brojnim činiteljima. To u prvom redu ovisi o trajnijim usmjeravanjima razvoja pomorstva u Republici Hrvatskoj, a pretpostavke za to ne sumnjivo postoje a temelje se na mnoštvo prednosti koje u pomorskom i prometnom pogledu Hrvatska može da u skoroj budućnosti ostvari.

Osim ovih općih pretpostavka nemoguće je izbjeći određene trendove u razvoju brodarstva, u ovom slučaju pomorske flote u svijetu, i njihov utjecaj na Hrvatsku. Kako ističu brojni analitičari, razvoj se pomorstva vidi kroz razvijanje brodovlasništva i mangementa.

Brodarstvo napokon kreće u modernu eru razvoja prema snažnoj industriji gdje je kapital nadrastao mjeru kapaciteta pojedinaca. Može se primjetiti da je burzovno kretanje u svijetu brodarstva rašireno.

Dalje, postavlja se pitanje razvoja tradicije pomorstva. U suvremenoj teoriji zaposlenosti i nezaposlenosti jasno se otvara pitanje ljudskog kapitala i obrazovanja. Ono duboko zalazi u određivanje pojma investiranja i ljudskog faktora. Svaki će pojedinac maksimalno ostvariti materijalnu korist iz neke aktivnosti. On će, dakle, birati svoje obrazovanje ovisno o njegovim troškovima i vrsti. Pojedinci obrazovanjem investiraju u sebe i snose visoke troškove ustanovljivanja ljudskog kapitala.

Model konkurencije u zapošljavanju pretpostavlja da je proizvodnost vezana za radna mjesta, a ne za pojedince koji rade na njima. U svim uvjetima poslodavac će se zanimati za sposobnost pojedinca da se prilagodi (da stekne obrazovanje).

Za očekivati je da će interes za pomoračka zanimanja rasti jer ona nose znatno višu financijsku dobit od mnogih drugih djelatnosti. A što se tiče tradicije, to je uvijek otvoreno pitanje.

LITERATURA I IZVORI

- Anketa projekta "Aktualni problemi pomorskih profesija kod nas" - Socijalno-geografska istraživanja
 B. Leval, Najnovije teorije zaposlenosti i nezaposlenosti, Zapošljavanje i udružni rad, Zagreb 1983, VIII(3), 293-384.
 Lloyd, Nautical Year Book, London 1990.
 Lloyd's Register of Shipping (1980/1991), London
 MARE NOSTRUM-Hrvatsko pomorsko brodarsko društvo, Stanje hrvatske trgovačke mornarice, Zagreb 1991.
 Maritime Transport, OECD, Pariz 1991.
 "Privredni vjesni", Temeljne odrednice gospodarskog razvoja, Zagreb 1992, 5.
 "SGH" - 1991, Zagreb, 123.

THE DEVELOPMENT AND THE TRADITION OF MARITIME FLEET IN CROATIA

Summary

In this work the level and characteristics of the maritime fleet of Croatia are presented. In comparison to the Mediterranean countries (except for Rumania), Croatia has

been developing its maritime fleet the most. In the period from 1981 to 1991 its maritime fleet increased from 1,6 milion BRT or about 70%. This, at present, the maritime fleet of Croatia finds itself at the 37th place in the world.

Consequently, certain significant questions of development of maritime fleet have arised. Since the maritime industry of Croatia is in the process of rapid development at present, it is dependent up on the maritime merchant fleet and upon its quality. Research results presented here (and which research has been conducted for the first time) point to the strong tradition in the maritime profession on

the Dalmatian coast of Adriatic. The research of the social nerritage of the maritime professionals showthat each sixth mariner of navigational rank comes himself from a maritime family, while this is the case with each thirtieth seaman in the crew personnel. Moreover, the research indicates that the mean work-life span (spent on the active duty on the ship) of mariners and seamen in Croatia is considerably longer when compared to the crewmen from other countries.

Key words: development of the maritime fleet, educational structure, maritime tradition.

Rukopis primljen : 29.9.1992.

ATLAS

PUTNIČKA AGENCIJA DUBROVNIK

DUBROVNIK — Pile 1
Tel: 442-222
Tlg: ATLAS Dubrovnik
Tlx: ATLAS 27-515, 27-583
Telefax: 411-100, 442-720

KOMPLETNA TURISTIČKA PONUDA

- hotelske rezervacije
- privatni smještaj
- transferi
- mjenjačnica
- ture & izletnički programi
- grupna & incentive putovanja
- kružna putovanja
- nautički turizam
- kongresna ponuda
- american express kartice
- galerija sebastian